

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA
ACADEMIA DE MUZICĂ, TEATRU ȘI ARTE PLASTICE**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 783.3:78.071.1(478)(043.3)

CUZNEȚOVA NADEJDA

**CANTATA ÎN CREAȚIA COMPOZITORILOR
DIN REPUBLICA MOLDOVA: ISTORIE ȘI TIPOLOGIE
(anii 1910–1960)**

SPECIALITATEA 653.01 – MUZICOLOGIE

Autoreferatul tezei de doctor în studiul artelor și culturologie

CHIȘINĂU, 2019

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Muzicologie, Compoziție și Jazz al Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Chișinău, Republica Moldova.

Conducător științific: Ciobanu-Suhomlin Irina, doctor în studiul artelor, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice.

Referenți oficiali:

1. **Mironenco Elena**, doctor habilitat în studiul artelor și culturologie, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

2. **Ozarenaia Natalia**, doctor în studiul artelor și culturologie, or. Tiraspol

Componenta Consiliului Științific Specializat:

1. **Ghilaș Victor**, doctor habilitat în studiul artelor, cercetător științific principal, Institutul Patrimoniului Cultural, președinte al CȘS;

2. **Bunea Diana**, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, Academia de Muzică Teatru și Arte Plastice, secretar științific al CȘS;

3. **Dănilă Aurelian**, doctor habilitat în studiul artelor, profesor universitar; Institutul Patrimoniului Cultural; AȘM;

4. **Țircunova Svetlana**, doctor în studiul artelor, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice;

5. **Tcacenco Victoria**, doctor în studiul artelor, profesor universitar interimar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice.

Susținerea tezei va avea loc pe data de **14 iunie 2019**, ora 11.00 în cadrul ședinței Consiliului Științific Specializat D 653.01 – 56, cu dreptul de a organiza susținerea tezelor de doctor în studiul artelor și culturologie din cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, mun. Chișinău, str. A. Mateevici, 87, bl. 2, aud. 49.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Moldovei (Chișinău, str. 31 august 1989, 78 A), Biblioteca Academiei de Științe a Moldovei (Chișinău, str. Academiei, 5 A), la Biblioteca Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice (Chișinău, str. A. Mateevici, 87) și pe pagina web www.cnaa.md.

Autoreferatul a fost expediat la „7” mai 2019

Secretar științific al Consiliului științific specializat:

Bunea Diana, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, AMTAP _____

Conducător științific:

Ciobanu-Suhomlin Irina, doctor în studiul artelor, profesor universitar,
AMTAP _____

Autoare:

Cuznețova Nadejda _____

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei cercetării. Cantata – gen muzical-poetic vocal-instrumental cu o bogată istorie – a parcurs, în dezvoltarea sa, calea de la piese solistice vocale la creații vocal-instrumentale de proporții pentru soliști, cor și orchestră. Evoluția seculară a acestui gen în diverse culturi muzicale europene, începând cu secolul al XVI-lea și până în prezent, vorbește despre amploarea, flexibilitatea și plasticitatea sa – de fapt, despre un enorm potențial ce i-a permis de fiecare dată să se acomodeze condițiilor cultural-artistice și muzical-stilistice ale celor mai diverse tradiții și epoci.

Fiind reprezentativă pentru muzica vocal-simfonică, în cultura națională, cantata a apărut în creația componistică acum circa o sută de ani, trecând printr-un proces de devenire pe parcursul celei de-a doua jumătăți a secolului XX și fiind marcată de multitudinea formelor în care s-a manifestat.

Istoria cantatei basarabene începe cu lucrările semnate de M. Berezovschi în anii 1910: este vorba de panegiricele muzicale – cântecele de laudă scrise cu ocazia unor diverse festivități locale. Evoluția progresivă a genului a fost întreruptă de mai multe ori, din cauza evenimentelor istorice și politice ale timpului. Rupturile și reînnoirile, după cum se cunoaște, s-au derulat în repetate ori (cantatele lui M. Bârcă sunt scrise în Basarabia interbelică, iar cea a lui E. Coca datează din anul 1940) și au fost însoțite de reorientări politice, care generau vectori culturali contradictorii și tensiuni intelectuale ce s-au proiectat, evident, și asupra destinului cantatei, alături de alte genuri abordate de compozitorii ce activau în republică.

Apariția cantatelor cu tematică sovietică în primii ani postbelici a însemnat, de facto, acceptarea artei componistice din RSSM în noul spațiu cultural – în „familia” internațională a muzicii sovietice, proces ce a coincis cu începuturile muzicii naționale în general. Specificul acestui fenomen muzical-istoric ce a avut loc în Moldova a fost determinat, pe de o parte, de orientarea spre tradiția clasică rusă (în temei, spre creația lui S. Prokofiev și D. Șostakovici, care au devenit, după expresia lui G. Grigorieva, „poli de atracție stilistică” pentru tinerele școli naționale) și, pe de alta, de profilarea acestor influențe în contextul culturii naționale, ce se baza pe fundamentul solid al folclorului acestui pământ.

Istoriografia problematicii date prezintă un interes științific, întrucât evaluarea critică modernă a moștenirii muzicale moldovenești din perioada sovietică este restantă. Studiarea istoriei cantatelor create de compozitorii autohtoni în perioada postbelică, necesită, în opinia noastră, implicarea unor cercetări interdisciplinare – muzicologice, arhivistice, istoriografice. Cercetătorii acestui domeniu al artei componistice naționale se confruntă cu un șir de probleme, printre care se numără abordarea unor surse documentare (pentru clarificarea împrejurărilor

istorice ale apariției acestor creații), căutarea partiturilor muzicale, analiza propriu-zisă a lucrărilor, de pe pozițiile științei muzicologice moderne.

Cantata s-a dovedit a fi în centrul atenției multor generații de compozitori din Moldova, devenind un indiciu al profesionalismului acestora. În anii 1950–1960, primele generații de absolvenți ai Conservatorului de Stat – V. Zagorschi, Z. Tkaci ș.a. au manifestat interes pentru acest gen. Creșterea cantitativă a abordării cantatei în anii 1970–1980 vorbește, fără îndoială, despre extinderea profesionalismului compozitorilor și libertatea de a opera cu dramaturgii complexe și diverse mijloace de expresie muzicală specifice creațiilor vocal-simfonice ample. Trecerea în revistă a cantatelor scrise în anii 1940–1980 denotă căutărilor active în domeniul diversității genuistice, a tematicii și a conținuturilor muzicale, a expresivității și a trăsăturilor compozițional-dramaturgice.

Totodată, în mod implicit, aceste lucrări au reflectat prioritățile ideologice ale timpului, fiind exponenți ai unor „comenzi sociale”, întrucât au fost scrise în conformitate cu politicile culturale oficiale. Multe din aceste cantate au fost compuse cu prilejul unor date din calendarul sovietic de stat, constituind, o dată în plus, datorită acestui fapt, documente originale ale unei epoci de o importanță istorică incontestabilă.

În același timp, cantata moldovenească rămâne a fi, practic, nestudiată, fapt ce se explică prin cauze de ordin local, printre care putem evoca specificul național al regiunii și atitudinea echivocă față de trecutul sovietic ș.a.m.d. „Problemele legate de genul cantată-oratoriu, de stilul muzicii sovietice din perioada vizată <...> au un înalt grad de acuitate și caracter discutabil, până în prezent”, arată I. Vorobiov [1, p. 5], care a cercetat „marele stil” al realismului socialist al cantatelor, conectând situația dată cu „antagonismul concepțiilor despre lume moștenite din perioada existenței URSS”.

Problemele legate de evoluția și periodizarea cantatelor din anii 1910–1960, de particularitățile genuistice-tipologice și genuistic-stilistice distincte ale acestora nu se regăsesc în muzicologia autohtonă. Puținele studii ce au fost scrise ating doar unele aspecte ale cantatei în contextul general al studierii muzicii spirituale sau vocal-simfonice scrisă pentru colective de copii, în contextul tabloului general al muzicii corale. Informațiile despre creațiile componistice scrise în gen de cantată au un caracter fragmentar, nu există un catalog al acestora, ce ar fi axat pe o schemă unică de descriere a mostrelor muzicale.

Prin urmare, actualitatea cercetării istoriei și tipologiei cantatei în creația compozitorilor moldoveni este determinată nu doar de atenția sporită ce a fost acordată acestui gen în cea de-a doua jumătate a secolului XX; ci de necesitatea valorificării sale științifice în contextul formării componisticii profesionaliste și de perspectiva evaluării moștenirii muzicale din perioada

sovietică – în scopul reconstituirii adevăratei istorii a culturii muzicale a timpului, „eliberată” de „petele albe”, de lacune sau date acoperite de tăcere.

Materialul cercetării l-au constituit creațiile publicate și manuscrisele adunate de autorul tezei, din diverse fonduri personale sau publice. Valoarea lucrărilor **publicate**, în opinia noastră, rezidă în aprobarea oficială a acestora de către organele presei muzicale de stat – editurile locale sau centrale. Reieșind din particularitățile proceselor de editare din acele timpuri, opusurile ce implicau un text poetic, puteau fi publicate doar ca lucrări ce corespundeau cu „linia” cultural-ideologică oficială a partidului comunist. Totodată, calitățile artistice ale poeziei și muzicii cantatelor putea fi diferită. Creațiile rămase **nepublicate** (cele rămase în manuscris) de cele mai multe ori erau, de asemenea, supuse unor evaluări de expertiză în cadrul manifestărilor artistice ale Uniunii Compozitorilor din Moldova (adunări, plenare, congrese ș.a.). Acest fapt nu indică, însă că acestea, ca și stenogramele – protocoale ale discuțiilor ce au avut loc, prezintă o valoare istorică mai mică.

Cadrelor cronologice ale cercetării sunt determinate de necesitatea de elaborare a unor criterii de abordare istorică-tipologică a fenomenelor studiate și se limitează la perioadele basarabeiană (1910–1940) și postbelică (1940–1960). Cel mai timpuriu exemplu, printre creațiile păstrate, studiate în cadrul tezei, îl constituie cantata compozitorului-preot și pictor M. Berezovschi *La 100 de ani de la alipirea Basarabiei la Rusia* (1912). Cele mai importante creații din perioada postbelică sunt cantatele *Ștefan cel Mare* (1945) și *Basarabeni* (1947) de Șt. Neaga, *Sub steagul biruințelor* (1952) de V. Zagorschi, *Zorile noastre* de S. Lobel, *Cântecul Nistrean* (1957) de Z. Tkaci, *Celor vii – de la numele celor morți* (1961) de E. Lazarev, poemul-cantată *Bună dimineața!* (1963) de V. Poleacov; cât și cantatele ce nu au suscitât atenția muzicologilor: *Slavă tinerilor șoimi* (1959) de M. Fișman, *Cantata păcii* (1961) de A. Stârcea, *Revoluția continuă* (1961) de V. Zagorschi. Perspectivele procesului de dezvoltare a cantatei sunt reprezentate de creații din perioada ulterioară – cantatele *Baștina mea* (1972) de S. Lungul, *Există așa un partid!* (1975) de V. Rotaru și cantata scenică *Cântece de șezătoare* (1984) de E. Mamot, fapt ce a permis scoaterea în evidență a schimbării paradigmei conținutului genuistic al acestora. Pe lângă creațiile enumerate, în teză sunt cercetate – mai puțin amănunțit – și alte cantate scrise de compozitorii moldoveni.

Materialele critice și publicistice din presa periodică constituie documente de epocă tot atât de importante – ele s-au constituit în „indicatori ideologici” ai timpului, reprezentând primele însemnări muzicologice asupra creațiilor, de regulă, sub forma unor articole sinoptice sau eseuri-portrete de creație. În aceste surse cu caracter documentar și istoriografic au fost fixate date istorice importante din „viața” cantatelor; istoria creării (de multe ori, începând chiar cu

etapa determinării ideii acestora) interpretării, redactării sau a prelucrării ulterioare ș.a.m.d., cât și primele tratări-evaluări profesionale de către colegii-compozitori și muzicologii contemporani ai autorilor.

Obiectul cercetării îl constituie cantatele compozitorilor Basarabieni și din Republica Moldova create în perioada 1910–1960. **Problematica cercetării** se axează pe devenirea și dezvoltarea cantatei, formarea diversităților sale tipologice în muzica profesionistă moldovenească, în perioada de timp delimitată, în anumite condiții istorice.

Scopul cercetării rezidă în urmărirea procesului istoric de dezvoltare a cantatei în creația compozitorilor moldoveni din anii 1910–1960 și periodizarea acestuia, în bază documentar-istorică; cercetarea diversităților tipologice ale cantatei.

Pentru realizarea scopului propus, au fost necesară realizarea unui șir întreg de sarcini.

1. Determinarea și caracterizarea direcțiilor principale, ce s-au stabilit în domeniul cercetărilor științifice legate de problemele cantatei în muzicologia contemporană;
2. Relevarea celor mai importante surse ale materialelor notografice ale cantatelor (anii 1940–1960) – partituri aflate în manuscris ale compozitorilor din Republica Moldova;
3. Configurarea contextului activității componistice profesionale în republică, în baza documentelor legate de scrierea cantatelor, aflate în arhiva Uniunii Compozitorilor din Moldova, relevarea principalelor tendințe ale tematicii, din perspectiva climatului cultural-artistic și ideologic general din URSS în anii 1940–1960;
4. Identificarea și cercetarea celor mai reprezentative creații, în temeiul analizei cantatelor create în republică în perioade de timp diverse, stabilirea particularităților specifice de gen și a trăsăturilor stilistice individuale;
5. Caracterizarea tipologică și elaborarea modelului tipologic de gen al cantatelor scrise de compozitorii autohtoni, luând în considerare principiile elaborate de muzicologia modernă;
6. Clasificarea cantatelor compozitorilor moldoveni din anii 1910–1960, în baza tipologiei și conținutului textelor poetice; relevarea priorităților autorilor în privința selectării diversităților de gen, componentelor interpretative, surselor poetice, formelor ș.a.m.d.;
7. Reliefarea evoluției cantatei moldovenești, în diapazonul de timp delimitat, determinarea locului și importanței creațiilor cercetate, în cadrul general al creației componistice din Republica Moldova.

Baza metodologică a cercetării. Specificul lucrării este determinat de axarea pe principii tradiționale ale cercetării științifice, cum sunt cele ale istorismului, obiectivității ș.a., pe îmbinarea metodelor istorice și teoretice științifice generale și speciale. Urmând principiul

unității, am tins spre studierea cantatei în întreaga ei diversitate, incluzând un cerc larg de lucrări accesibile cercetării actuale. În acest scop, a fost efectuată o muncă de căutare în diferite fonduri arhivistice – cele de la Uniunea Compozitorilor, Filarmonica Națională, bibliotecile specializate (muzicale), inclusiv biblioteca AMTAP, arhivele personale ale compozitorilor.

În teză și-au găsit utilizare și metode specifice științelor umanistice, cum sunt cea cronologică și comparativ-istorică, ce au asigurat studierea evoluției genului de cantată ca proces unitar, în care perioade separate sunt corelate și comparate, în calitate de etape obiective ale acumulării și aprofundării experienței artistice. Pe lângă aceasta, având în vedere prezența unei mari cantități de materiale de arhivă introduse în circuitul științific, s-a conturat problema interpretării surselor, inclusiv a celor care deja au apărut în cercetări cu caracter istoriografic amintite anterior și care a fost tratată de autorul tezei în baza unor abordări sinergetice (de ordin muzicologic și culturologic).

În grupul metodelor speciale de cercetare sunt incluse: **1.** metode ale analizei complexe (sistemice) și genuistice a cantatelor; **2.** elemente ale analizei intonațional-semantice, utilizate în scopul evidențierii unor formule intonaționale semnificative, racordate la mitologemele textului. **3.** metoda cercetării muzical-istoriografice, ce contribuie la pătrunderea în istoricul acumulării cunoștințelor istorice despre cantată în republică și care asigură conștientizarea concluziilor cercetării precedente (în baza surselor, a direcțiilor de cercetare, abordărilor ș.a.m.d.).

Noutatea științifică și originalitatea cercetării de față este determinată de materialele selectate, cât și de perspectivele abordărilor acestora. Cantata, ca și categorie de gen separată, constituie, pentru prima dată în muzicologia autohtonă, obiectul unei cercetări cu caracter complex. În cadrul tezei, pentru prima dată sunt introduse în circuitul științific nu doar cantatele nestudiate până acum, dar și un șir întreg de documente din arhiva Uniunii Compozitorilor din Moldova, ce conțin date despre crearea acestor opusuri; sursele manuscrise descoperite și analizate s-au „materializat” într-un domeniu al moștenirii muzicale naționale accesibil pentru o cercetare largă. A fost elaborat cel mai complet, la momentul actual, catalog al lucrărilor scrise în genul de cantată, a fost efectuată sistematizarea științifică a cantatelor compozitorilor autohtoni, create în Moldova, din momentul apariției primului model de gen și până în prezent.

Problema științifică soluționată în teză se raportează la elaborarea unui model istorico-teoretic complex al genului de cantată în creația compozitorilor moldoveni, în baza trăsăturilor tipologice ale genului, fapt ce a oferit posibilitatea argumentării poziționării istorice și evaluării artistice a acestor creații în cultura muzicală autohtonă, completând în așa mod fondul cercetărilor științifice dedicate problematicii cantatelor scrise în secolul XX.

Semnificația teoretică a tezei rezidă în crearea unui suport teoretic pentru cercetarea ulterioară a creațiilor vocal-simfonice a compozitorilor moldoveni în general și a creației de cantată în special, datorită elaborării tipologiei cantatelor în baza caracteristicilor genului în cauză, periodizării și caracterizării perioadelor de dezvoltare a acestuia în muzica moldovenească, în perioada anilor 1910–1960. Sintetizarea cercetărilor muzicologice anterioare, legate de problematica dată reprezintă o contribuție nu doar pentru elucidarea istoriei muzicii naționale, ci și pentru dezvoltarea istoriei muzicii naționale, ca știință ce reflectă diverse etape ale acestui proces. Teza reprezintă o contribuție și în dezvoltarea metodologiei științei muzicale, demonstrând posibilitățile aprofundate ale utilizării unei metode ce ține de domeniul științelor umanistice – cea istorică-comparativă, ce permite elaborarea unor comparații istorice, relevarea unor paralele ș.a.m.d. Întrebuințarea acestei metode în raport cu materialul studiat a făcut posibilă studierea unor fapte concrete din istoria muzicii naționale, în strânsă legătură cu împrejurările istorice în care au apărut, cât și cu schimbările calitative la diverse etape de dezvoltare – de la începuturi și până la perioada de înflorire, depășind astfel insuficiența evidentă a cunoștințelor acumulate despre obiectul cercetării.

Valoarea aplicativă a cercetării. Materialele cercetării pot fi utilizate în procesul de studiere a istoriei muzicii naționale și a literaturii muzicale, a formelor muzicale, armoniei, cât și în predarea dirijatului coral în instituțiile de învățământ artistic superior sau medii de specialitate. Rezultatele cercetării științifice de asemenea pot fi utile muzicienilor interpreți în lucrul cu partiturile creațiilor din tezaurul muzicii vocal-simfonice naționale.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere.

1. Creația de cantată este evaluată ca fiind parte importantă a moștenirii muzicale naționale, ce reflectă principalele tendințe ale devenirii și dezvoltării profesionalismului componistic în Republica Moldova – abordarea unor forme de proporții ale muzicii vocal-simfonice, formarea tematismului bazat pe folclor, însușirea unor diverse metode în domeniile dramaturgiei și formelor muzicale.

2. Cantatele scrise în deceniile postbelice, conform tematicii, paletei de imagini, a mijloacelor plastice și limbajului muzical, se înscriu pe deplin în canoanele ideologice predominante ale realismului socialist, demonstrând, totodată, și specificul local al manifestării acestora. Particularitățile interpretării lor sunt asociate în primul rând cu soluționarea problemei folclorismului muzical, precum și cu formarea dramaturgiei neconflictuale (non-conflictuale), determinată de întărirea elementului liric.

3. Din toată diversitatea tipologică a cantatelor din anii 1940–1960, în creația compozitorilor din Republica Moldova, cea mai largă răspândire o au cantatele „ocasionale”, prilejuite de anumite date din calendarul statului sovietic și din istoria Moldovei.

4. Modelul tipologic al cantatelor în creația compozitorilor din Republica Moldova se constituie din îmbinarea canoanelor ideologie sovietice cu tematica poeziei folclorice naționale; fiind scrise în forme ciclice, ce tind spre caracterul de suită bazată pe genurile folclorice primare și pe tematismul de sorginte națională.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Teza a fost elaborată și discutată la secția Muzicologie și compoziție a Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice și a fost recomandată pentru susținere. Rezultatele cercetării au fost reflectate în 19 publicații, inclusiv cele recomandate de ANACEC (în volum total de 9,1 c.a.). Aspectele teoretice ale cercetării au fost aprobate de autor în cadrul conferințelor științifice de diverse nivele, inclusiv la 7 conferințe internaționale.

Volumul și structura tezei. Teza conține 160 de pagini ale textului de bază. Scopul și sarcinile propuse au condiționat următoarea structură a cercetării: introducere, patru capitole divizate în părți și subcapitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 267 surse în limbile rusă, română, ucraineană și engleză, cât și anexele, inclusiv exemplele muzicale, tabelele, copii ale documentelor de arhivă, eseurile separate despre cantatele sovietice, textele creațiilor.

Cuvinte-cheie: cantată, cor, gen, tipologie, tematică, istoria, creația vocal-simfonică, cantată la ocazie, cantată lirică, cantată epică, cantată eroico-patriotică, compozitori din Republica Moldova.

CONȚINUTUL TEZEI

În *Introducere* este argumentată actualitatea temei cercetării, scopul și sarcinile acesteia, sunt formulate bazale conceptuale: problema științifică soluționată în cercetare, semnificația teoretică și practică, aprobarea rezultatelor tezei în cauză.

Primul capitol, *Problematika cantatei, reflectată în literatura de specialitate* constă din două compartimente și este dedicat studierii situației existente în muzicologia contemporană, legată de cercetarea genului de cantată.

În primul subcapitol, *Aspecte teoretice și istorice ale studierii cantatelor în muzicologia contemporană de peste hotare*, sunt studiate sursele lexicografice și lucrările ce vizează terminologia și noțiunea de cantată. Spectrul principal al literaturii de specialitate în acest domeniu îl constituie ediții enciclopedice de referință cum sunt *Enciclopedia muzicală* (red.

I. Keldâș), *Dicționarul coral* (N. Romanovski), *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, *Dicționarul muzical* (H. Riemann), cât și cercetări semnate de autori separați: A. Schweitzer, E. Rudik, V. Krîlova, A. Kuleșova. O parte a acestui subcapitol este dedicată trecerii în revistă a cercetărilor muzicologice, ce au stat la baza formării concepției genurilor muzicale și are o importanță majoră în aprecierea caracteristicilor de gen ale cantatei. O atenție deosebită a fost acordată caracterului poli-genuistic al cantatei, ca una din calitățile sale specifice.

În literatura de specialitate deseori sunt utilizate expresii precum „oratoriu-cantată” sau „cantată-oratoriu” – având în vedere acest considerent, este firesc să apară dilema tratării cantatei ca gen separat sau în contextul conglomeratului genuistic amintit mai sus. Răspunsul este bazat pe clarificarea caracteristicilor genului de oratoriu și de cantată, punând accent pe similitudinile și deosebirile dintre acestea, expuse în cercetările semnate de R. Șirinean, A. Hohlovkina, T. Livanova, lucrări ce nu doar au fost scrise la anumite distanțe de timp sau în diverse spații geografice, ci care se disting prin consistență științifică și caracter democratic al expunerii, profunzime a evaluării surselor istorice a ambelor genuri.

Muzicologul rus O. Sokolov delimitează „genurile conceptuale” – cantata și oratoriul ca fiind „două genuri complexe ce se referă la muzica scrisă pe text”, caracterizându-le ca „contrastante pe plan funcțional”.

Cea mai importantă parte a compartimentului dat este dedicată *diversității tipologice a cantatei europene*. În istoria artei cantatei, ca parte integrantă a culturii muzicale universale, s-au format două specii genuistice ale cantatei – religioasă (spirituală) și laică. Către începutul secolului al XVIII-lea, cantata, care a apărut în Spania, își începe „călătoria” prin diverse țări europene. Adaptându-se, în special, în cadrul școlilor componistice engleză, franceză și germană, acest gen a asimilat tradițiile locale, fapt ce a contribuit la apariția unor versiuni noi de cantate naționale.

Cantata a cunoscut o perioadă de înflorire în Epoca Baroc în Germania, unde compozitori precum H. Schütz, G. Telemann, J. Pachelbel, D. Buxtehude, J. Kuhnau, R. Keiser au scris numeroase cantate religioase și laice. Apogeul dezvoltării artistice al cantatei este legat de creația lui J. S. Bach, mai ales în ce privește mostrele religioase ale genului, care numără nu mai puțin de două sute.

Cel de-al doilea subcapitol, intitulat *Cantata ca obiect de cercetare în muzicologia din Republica Moldova* include cercetarea monografiilor, articolelor și eseurilor semnate de muzicologii din țara noastră. Interesul pentru cantată manifestat de către compozitorii moldoveni în perioada postbelică a fost reflectat în ghidurile bibliografice ale Uniunii Compozitorilor

alcătuite de V. Degteariov, M. Manuilov, mai târziu – de G. Ceaicovski-Mereșanu. Date despre cantatele aflate în portofoliile artistice ale compozitorilor se regăsesc în succintele eseuri biografice apărute în redacția lui Z. Stolear, A. Skoblionok ș.a. și au fost editate, în special, în timpul vieții acestor autori. Cea mai detaliată informație despre cantate separate, poate fi consultată în articolele lui E. Kletinici.

Articolele muzicologice dedicate creației de cantată-oratoriu a compozitorilor moldoveni sunt semnate de L. Axionova și A. Abramovici, B. Kotlearov și E. Bogdanovschi, A. Sofronov, N. Șehtman. În următoarea perioadă – sfârșitul secolului XX–începutul secolului XXI – autori precum M. Belâh, G. Kuzmina, E. Mironenco, I. Păcuraru ș.a. au scris articole despre cantate separate.

Concluziile la Capitolul 1.

1. În muzicologia contemporană, teoria genurilor denotă un caracter deschis, iar tratările științifice sunt diverse. Totodată, au fost delimitate principalele caracteristici ale genurilor muzicale, ce constituie esența oricărui model de gen și oferă posibilitatea de a le clasifica. Printre acestea se numără: destinația funcțională, particularitățile componentelor interpretative, tipul și caracterul conținutului, structura interioară a lucrării.

2. Cantata ca fenomen muzical și ca termen ce îl desemnează, au apărut mai devreme decât delimitarea teoretică strictă a particularităților acestei noțiuni genuistice. Fluctuația istorică a tipurilor de cantată, de asemenea, a necesitat o delimitare permanentă a cantatei – laice și religioase, solistice și corale, cantată sau oratoriu ș.a.m.d.

3. Informația amplă despre cantată, caracterele și geneza acesteia, ce se regăsește în lucrările conceptuale fundamentale semnate de muzicologii occidentali și ruși (inclusiv sovietici), permite delimitarea principalelor caractere de gen ale cantatei profilând poziția sa în sistemul general al genurilor muzicale. Determinarea genuistică a cantatei include și indicația spre un alt tip de muzică – cea vocal-instrumentală, la o componentă interpretativă extrem de diversă și, mai mult de atât, la tot atât de variata sferă tematică și imagistică.

4. Sintetizând sursele științifice care ne-au stat la îndemână, putem constata că în muzicologia istorică s-au cristalizat diferite abordări de tipizare a cantatelor, cea mai importantă se referă la criteriul regional-geografic, tematic (inclusiv cel religios), istoric, monografic. Unele dintre acestea se remarcă printr-o localizare temporală și stilistică, având astfel o aplicare limitată, altele deschid perspective ulterioare în cercetarea materialelor nestudiate până atunci.

5. Abordarea materialelor scrise despre cantatele lui J. S. Bach, deși vorbim despre un mare decalaj temporal, distanțe stilistice și eforturi științifice cu adevărat de rang internațional,

ne-a permis să apreciem principalele tendințe ale gândirii muzicologice în domeniul tipologiei sistemice, fapt din care reiese că dezvoltarea abordărilor conturate prezintă anumite perspective.

6. Trecerea masivă în revistă a dezvoltării istorice de mai bine de patru secole a cantatei, prezentată într-un șir întreg de ediții faimoase de mare autoritate pe plan internațional, cât și studiile rusești din perioada sovietică și contemporană, permite trasarea problematicii de bază a cunoștințelor istorice despre cantată – etimologia, formarea celor două ramuri principale ale genului (laică și religioasă) și a evoluțiilor acestora.

7. Însușirea științifică a cantatei în cea de-a doua jumătate a secolului XX – începutul secolului XXI s-a constituit în câteva etape:

- prima, de identificare, de analiză și inițiere, ce are drept scop crearea unei opinii despre lucrările muzicale în general și despre particularitățile lor specifice:

- cea de-a doua, ce a coincis cu începutul „perestroicăi”, și care s-a constituit într-o perioadă de „tăcere”, când s-a schimbat situația socioculturală, a dispărut mediul de creare și funcționare a unor astfel de lucrări;

- etapa a treia, critică, este legată de abordarea moștenirii muzicale a perioadei sovietice și de evaluarea rolului acesteia în procesul muzical-istoric general.

9. În muzicologia națională, rezultatele studiului cantatei compozitorilor moldoveni, apar a fi mult mai modeste. Acest fapt se explică prin formarea târzie a școlii componistice în republică și, respectiv, dezvoltarea restantă a științei muzicologice. Puținele lucrări muzicologice care stau la baza științifică a studierii artei muzicale din Moldova, conțin doar date generale despre cantate în muzica profesionistă sau caracteristica unor aspecte separate ale acestora. Rezumând analiza literaturii muzicologice autohtone, putem afirma că în cadrul acesteia nu există încă un studiu cu caracter complex, care ar integra, într-un sistem cognitiv științific unitar, observațiile analitice și empirice disparate și datele istorice legate de cantatele scrise de compozitorii moldoveni. Acest fapt constituie o dovadă în plus în argumentarea alegerii temei de cercetare a tezei de față și a actualității acesteia.

Cel de-al doilea capitol vizează *Istoria cantatei în creația compozitorilor moldoveni, în baza surselor documentare și istoriografice*. În evoluția genului de cantată, în perioada anilor 1910–1960, se delimitează 3 etape ce sunt reflectate în compartimente separate ale capitolului: etapa inițială, a anilor 1910–1940; cantatele anilor 1945–1960; cantatele scrise în anii 60 ai secolului XX; iar în continuare, în cel de-al patrulea compartiment sunt scoase în evidență unele tendințe și perspective ale evoluției ulterioare a cantatei în muzica autohtonă – în special, asimilarea unor diversități tipologice noi și extinderea tematicii. Ultimul compartiment însumează observațiile în cauză.

În primul subcapitol, intitulat *Etapa inițială: cantatele anilor 1910–1940*, sunt studiate cantatele începând cu momentul apariției genului în muzica moldovenească profesionistă, până în anul 1940. La începutul celui de-al doilea deceniu al secolului trecut apar un șir de lucrări scrise în gen de cantată, în creația dirijorului de cor și preotului Mihail Berezovschi – unul din primii compozitori profesioniști basarabeni care au activat în Chișinău. În anul 1920, compozitorul și dirijorul de cor rus Veaceslav Bulâcirov compune cantata simfonică *Adevărul*, pe un text semnat de contele A. Tolstoi. După o perioadă destul de lungă, în 1933, compozitorul începător Leonid Gurov scrie o cantată lirică pentru cor mixt și pian, pe tema cântecului popular moldovenesc de cătănie *Frunzișoară de mohor*, dedicând-o dirijorului de cor C. Pigrov. În anul 1935, în portofoliul artistic al lui Mihail Bârcă apare cantata *Muzica*, pentru soprană solo (mezzo-soprană), bariton, cor mixt și orchestră, pe versurile contemporanului său – publicistul și omul politic Pan (Pantelimon) Halippa. La începutul anilor 1940, E. Coca compune cantata *Cântă inima Moldovei* pentru cor *a cappella*, pe text de E. Bucov. Totuși, absența partiturii nu permite precizarea datei apariției și a componenței interpretative a acestei lucrări.

Abordarea genului de cantată în creația compozitorilor din primele patru decenii ale secolului XX în Basarabia, poate fi apreciată ca fiind episodică. Totuși, din punct de vedere al perspectivelor istorice, la această primă etapă pot fi observate primele rezultate ale valorificării varietăților de cantată „de întâmpinare”, „de bun sosit”, „festivă” – pentru anumite „ocazii” (predominantă) și cea „lirică”, bazată pe sursa folclorică.

Cel de-al doilea subcapitol, *Cantatele din primii cincisprezece ani postbelici (1945–1960)*, demonstrează o etapă mai intensă de dezvoltare a cantatei în creația compozitorilor moldoveni. După o „tăcere” de cinci ani, cauzată de perioada de război, apar un șir de cantate semnate de unul din cei mai reputați compozitori din Moldova – Ștefan Neaga. În anii 1946–1948, când Ștefan Neaga a îndeplinit funcția de președinte al Consiliului de conducere a Uniunii Compozitorilor din RSSM, în portofoliul său artistic s-au adăugat cantatele pentru soliști, cor și orchestră simfonică *Ștefan cel Mare* (1946), *Lenin e cu noi*, *Stalin e cu noi*, cunoscută și sub denumirea de *Basarabeni* (1947), cantata-marș *Salutare comuniștilor din Moldova* (1949), cantata jubiliară *25 de ani ai RASSM* (1949, decorată cu Premiul de Stat în 1950). Sursele documentare, științifice și publicistice despre aceste cantate reflectă opiniile colegilor săi muzicologi, exprimând, într-o anumită măsură, poziția socială în domeniul problemelor artistice actuale din acele timpuri.

Perioada anilor 1950 a fost extrem de importantă în istoria statului sovietic în general, ca și în istoria culturii muzicale moldovenești în special. Generația acelor ani a fost martoră la evenimentele legate de moartea „marelui conducător”, de critica „cultului personalității și a

urmărilor acestuia”, expusă în raportul lui N. Hrușciiov la congresul al XX-lea al PCUS, în anul 1956, evenimente ce au determinat soarta ulterioară a țării în ce privește convingerile politice și viziunile culturale în general.

În anii 1950, se manifestă în mod activ o nouă generație de compozitori moldoveni, absolvenți ai Conservatorului din Chișinău - S. Lobel, V. Zagorschi, A. Stârcea, Z. Tkaci, S. Lungul ș.a. În muzica națională apar cantate pentru cor și soliști însoțite de orchestră: *Sub steagul biruințelor* de V. Zagorschi pe versurile lui A. Aleabov (1952), *Zorile noastre* de S. Lobel pe versurile lui E. Bucov (1954), *Cântecul Nistrean* de Z. Tkaci pe un text de E. Loteanu (1957), *Meleaguri natale* de S. Lungul pe versurile lui L. Deleanu (1958); pentru cor și orchestră apare cantata *Slavă tinerilor șoimi* de M. Fișman pe versurile lui S. Varelopulos (1959). Toate creațiile enumerate au fost scrise de compozitori pe versurile poezilor contemporani lor și reflectă în deplină măsură ideile artistice de bază ale timpului (sfera de imagini, limbajul muzical ș.a.m.d.).

Examinarea istorică a cantatelor create de compozitorii moldoveni pe parcursul anilor 1950 și evaluarea lor de către colegii-artiști – membri ai Uniunii Compozitorilor RSSM, a permis evidențierea momentelor centrale în acest domeniu al artei muzicale:

- În moștenirea artistică a acestei perioade, o importanță predominantă o au lucrările autorilor tineri.
- Motivele apariției majorității cantatelor sunt datele „calendarului roșu” – 30 de ani ai formării RASSM și 40 de ani ai revoluției din octombrie 1917.
- Tematica lucrărilor de acest gen din perioada anilor 1945–1960 nu se deosebește de majoritatea cantatelor sovietice, create în perioada de după cunoscutele hotărâri din anii 1946–1948. Tematica acestora este axată pe „marile mișcări popular-patriotice ale trecutului” (V. Zagorschi) și pe aspectele contemporane ale temelor patriotice: construirea vieții noi de după război (Z. Tkaci), tema Patriei (S. Lungul), prieteniei popoarelor (S. Lobel), ecurile războiului abia trecut și eroismul participanților la acesta (M. Fișman).
- Cantatele ciclice mari predominante în creația compozitorilor moldoveni au permis exprimarea principalelor imagini ale epocii și, după opinia lui I. Vorobiev, „inclusiv, în limitele unei singure lucrări, a tuturor canoanelor mitologice ale culturii totalitare (cultul conducătorului, al eroului, al patriei, al partidului, al poporului, al muncii, al copilăriei ș.a.m.d.)” [2, c. 3].
- Un astfel de conținut al cantatelor proiectează, în realizarea lor muzical-dramatică, reflectarea principiilor bipolarității, consecutivitatea temporală trivalentă – de la

trecut spre viitor și, alături de acestea – caracterul non-conflictual, exprimarea unei singure emoții-stări, definită de cercetători ca și concepție tipică de oratoriu-cantată (I. Vorobiev).

- Conținutul tipizat al cantatelor își găsește exprimarea într-un limbaj muzical democratic, legat de cântecul popular și de masă. Amintim, spre exemplu, baladele scrise în stil popular din cantatele de V. Zagorschi (p. a II-a a *Baladei*) și de Z. Tkaci (p. a IV-a din *Balada despre partizani*), cântecul din partea a IV-a din cantata *Baștina mea* de S. Lungul, teme cu caracter de dans din finalul cantatei *Sub steagul biruințelor* de V. Zagorschi ș.a.

- În procesul de discuție a cantatelor moldovenești, la reuniunile artistice ale Uniunii Compozitorilor fusese înaintate anumite cerințe care, în mare măsură, pot fi tratate ca niște repere artistice pentru compozitori, inclusiv: calitatea textului poetic, patosul și gravitatea tematicii, contrastul dramaturgic dintre părți, includerea unor intonații moldovenești sau, cel puțin, prezența „coloritului moldovenesc”, factura corală dezvoltată și, în același timp, atenția acordată partidei orchestrale, melodicitatea, „înrudirea muzicii ruse și a celei moldovenești” la nivelul tematismului muzical.

În cel de-al treilea subcapitol al capitolului, *Cantata din anii 60 ai secolului XX*, este conturată pe scurt situația artei componistice din Moldova Sovietică, din perspectivele dezvoltării artei în Rusia, legate de apariția așa-zisilor „șaizeciști”, a „noului val folcloric”. Viața muzicală a republicii în acest deceniu a fost deosebită de atmosfera artistică din Rusia, întrucât cei mai activi compozitori, autori de cantate – V. Zagorschi, S. Lungul, Z. Tkaci erau mai degrabă contemporanii „șaizeciștilor” după vârstă și nu după modul de gândire, iar lucrările semnate de aceștia nu erau libere de șabloanele realismului socialist și nu demonstau faptul că autorii exprimau opinii de sine stătătoare, personale.

Cel de-al șaselea deceniu debutează cu poemul-cantată *Odă lui Lenin* și *Cantata păcii* de A. Stârcea, un an mai târziu fiind urmată de cantata *Celor vii – de la numele celor morți* de E. Lazarev și poemul-cantată *Revoluția continuă* de V. Zagorschi. În anul 1962, S. Lobel scrie cantata *Poem despre partid* pe un text de E. Bucov; Z. Tkaci scrie cantata *Orașul. Copiii. Soarele*; V. Poleacov – *Odă partidului*, iar un an mai târziu – poemul-cantată *Bună dimineața!*. În 1964, D. Gerșfeld compune cantata pe versurile lui V. Maiakovski *Partidul și Lenin*, iar în anul 1969, Z. Tkaci semnează cantata *Lenin* pe versurile lui V. Galaicu.

În prezent, au fost descoperite documente de arhivă ce oferă date despre crearea altor lucrări în gen de cantată, lucrări ce nu figurează în listele oficiale ale creațiilor compozitorilor: *Păstrează memoria – trăiesc* de V. Fuksman (1967) și suita-cantată *Slavă cosmonauților* de D. Fedov (1966).

Cel de-al patrulea subcapitol, *Unele tendințe în evoluția ulterioară a cantatei în Republica Moldova (1970–1980)*, denotă un salt destul de neașteptat în dezvoltarea creației de cantată în muzica moldovenească, fapt ce se explică prin apariția unor compozitori tineri, evoluarea profesionalismului acestora și dezvoltarea intensă a artei naționale în general. În anii 1970, în Chișinău activează, cel puțin, trei generații de compozitori. Reprezentanții generațiilor în vârstă au scris cantate prilejuite de jubileele ce erau la ordinea zilei, întâi de toate – jubileul de o sută de ani de la nașterea lui Lenin: Gh. Borș (*Leniniana*, 1970), V. Zagorschi (*Vremea roșie lui*, 1970, *Slavă partidului în veci*, 1975), V. Rotaru (*Există un asemenea partid*, 1975, *Noi construim comunismul*, 1980), Z. Tkaci (*Pionierii*, 1974, *Plai de cânt, plai de dor*, 1983), E. Doga (tematica leninistă în *Contemporan cu toate generațiile*, 1985) ș.a. Continuând tradițiile, cantatele reflectă și noile tendințe, printre care se numără utilizarea textelor folclorice, liricizarea sferei imagistice, abordarea tematicii copilăriei ș.a.m.d., ce pot fi urmărite în creațiile lui T. Zgureanu (*Ecoul pământului*, 1971), S. Lungul (*Baștina mea*, 1972), E. Doga (*Primăvara omenirii*, 1970; *Revelație*, 1982; *Curcubeul alb*, 1984; *Să fie pace*, 1987), E. Mamot (*Cântece de șezătoare*, 1984; *Bună dimineața, soare!*, 1985; *Cutezătorii*, 1987).

Printre compozitorii noii generații, în creația cărora cantata ocupă un loc important, se numără D. Kițenco (*Vorbesc obeliscurile*, 1976; *Anotimpurile*, 1980; *Taina vieții*, 1983; *Litanii*, 1987), T. Tarasenco (*Pădurile*, 1973; *Moldova mea*, 1983), V. Bitkin (*Cartea răsfoită de vânt*, 1976). Până spre mijlocul anilor 1980, compozitori precum P. Russu (*Numele lui Lenin*, 1984), C. Rusnac (*La mulți ani, slăvită țară!*, 1983) ș.a., continuă tradițiile genului de cantată ale deceniilor precedente, iar tematica patriotică nu-și pierde actualitatea, fiind legată în special de reflectarea aprofundată și lărgită a temei Patriei, a plaiului natal, care a fost preconizată încă în creațiile anilor 1950.

Concluzii la capitolul al 2-lea.

1. Parcursul istoric al dezvoltării cantatei moldovenești este comparabil cu o linie sinusoidală, ce s-a deformat în repetate rânduri, sub presiunea evenimentelor politice, ce a mocnit și s-a aprins din nou: începând cu creația preotului-compozitor M. Berezovschi, în perioada 1910–1914, cantata a dispărut pentru mulți ani, apărând în lucrările puținilor compozitori basarabeni, cu o periodicitate de aproximativ mai bine de zece ani, pentru a renaște pe temelii noi, în perioada sovietică, ajungând la apogeu în anii 1970–1980 și părăsind scena la începutul celui de-al treilea mileniu.

2. Periodizarea genului de cantată în creația compozitorilor autohtoni este structurată cu o anumită doză de relativitate, – nu doar din perspectiva evenimentelor istorice, ci și din cea a

particularităților proceselor cultural-artistice ce au avut loc în toate formațiunile statale politice, pe teritoriul actualei republici (în Basarabia, în componența URSS și ca stat independent).

3. Abordarea episodică a genului de cantată în anii 1910–1940 corespunde cu caracteristica generală a acestei perioade în istoria artei muzicale din republică, ca etapă de asimilare a diferitor genuri muzicale.

4. În perioada anilor 1945–1960, compozitorii moldoveni abordează cantatele de proslăvire „ocasionale”, ce reflectă tendințele timpului, de afirmare a statalității și a esteticii sovietice, pe teritoriul întregii republicii. Creația de cantată a lui Șt. Neaga, alături de contemporanii săi ce au dat tributul cerințelor ideologice ale epocii, include, totodată, și lucrarea *Ștefan cel Mare*, ce nu se încadrează, după calitățile sale artistice, în limitele schemelor-clișeu ale canoanelor realismului socialist. Dezvoltarea genului în anii 1950 este legată de venirea unei noi generații de compozitori, absolvenți ai Conservatorului de Stat din Chișinău, care au reușit să genereze noi impulsuri muzicii profesionale moldovenești, în general, și genului de cantată, în special.

5. Lărgirea relativă a sferei tematice și genuistice, ce poate fi observată în cantatele sovietice din anii 1960, se conturează și în muzica moldovenească, limitându-se însă, doar la câteva modele. Dimpotrivă, cantata din această perioadă demonstrează trăsături ale anchilozării conservative, continuând să urmărească canoanele ideologiei sovietice.

Capitolul al treilea, *Diversitățile tipologice ale cantatelor în creația compozitorilor din Republica Moldova*, conține analiza diversităților tipologice ale cantatelor scrise de compozitorii moldoveni și analiza muzicologică a unor cantate separate, reprezentative pentru anumite tipuri.

Tipologia generală elaborată în primul compartiment se concretizează pe exemplul creațiilor celor mai caracteristice sau reprezentative, ce prezintă un interes sporit, din punctul de vedere al evoluției acestora. În partea a doua, sunt cercetate particularitățile de gen și tipologice ale cantatelor „ocasionale” (*Sub steagul biruințelor* de V. Zagorschi), iar în cel de-al treilea – tipurile mixte (poemul-cantată *Revoluția continuă* de V. Zagorschi). În paragraful al patrulea este analizată o mostră unică în muzica națională – cantata *Ștefan cel Mare* de Șt. Neaga. Cel de-al cincilea subcapitol conține concluziile.

Primul subcapitol, intitulat *Tipologia generală a cantatelor: încercare de sistematizare*, dezvăluie problema tipizării cantatelor în creația compozitorilor moldoveni, bazându-se pe metodologia tipizării adoptată în sistemul de genuri al muzicii europene. Identificarea modelului tipic de gen, format dintr-un complex întreg de trăsături caracteristice, specifice lucrărilor muzicale scrise într-un anumit gen, permite clasificarea cantatelor scrise de compozitorii moldoveni.

În partea a doua a subcapitolului, *Cantatele „ocasionale” în creația compozitorilor din Republica Moldova*, este caracterizată una din cele mai dezvoltate diversități ale cantatei, pe parcursul celor patru secole de existență a genului. Viața cultural-artistică în Moldova în perioada sovietică a fost determinată de aceeași ideologie, comună întregii țări. În acele timpuri, mulți compozitori care scriau cantate sau alte lucrări vocal-simfonice – ode, imnuri, poeme corale – le dedicau unor date din calendarul roșu politic sau unui eveniment semnificativ pe plan social ce avea loc în țară, participând, astfel, la multiplicarea și augmentarea miturilor ideologiei sovietice.

Acest tip de creații, cu conținut patriotic, aveau un caracter de salutare sau de slavă (de odă sau imn). Temele centrale ale cantatelor compozitorilor din RSSM au fost: „proslăvirea Patriei, lupta eroică a popoului pentru independență, patosul muncii creatoare, lupta pentru pace, imaginile conducătorilor și ale eroilor, povestirile despre trecutul glorios al poporului”[3]. Deseori, cantata „ocasională”, mono sau pluripartită, includea nu una, ci mai multe sfere tematice și conținea mai multe imagini muzicale. Creații precum cantata-marș *Salutare comuniștilor din Moldova* (1949), dedicată delegaților la cel de-al doilea congres al partidului comunist din Moldova și *Cantata jubiliară la 25 de ani ai RASSM* (1949) de Șt. Neaga, *Cantata jubiliară*, prilejuită de același eveniment scrisă în colaborare (coautori) de către N. Ponomarenco, D. Gherșfeld și L. Gurov și cantatele *Zorile noastre* de S. Lobel, scrisă cu ocazia a 30 de ani ai RASSM (1954), *Cântecul Nistrean* (1957) de Z. Tkaci, dedicată jubileului de 40 de ani ai marelui octombrie, *Noi vrem pace* (1984) de V. Zagorschi, scrisă la 60 de ani ai RASSM, fără îndoială, se referă la tematica cantatelor ocazionale, create cu prilejul datelor jubiliare ale partidului și statului, de importanță locală sau de stat care, deși se deosebesc prin evenimente concrete și perioade cronologice (cât și după dimensiuni), formează un singur grup tematic – cantate „ocasionale”.

În cel de-al treilea paragraf, *Diversitățile mixte ale cantatei în muzica națională* este axat pe genurile mixte, reprezentate de mai multe creații: marșul-cantată *Salutare comuniștilor din Moldova* de Șt. Neaga, oda-cantată *Roșie vremea lui* de V. Zagorschi, poemul-cantată *Revoluția continuă* de V. Zagorschi (cu analiza mai detaliată a lucrării).

Cel de-al patrulea subcapitol al capitolului, *Cantata Ștefan cel Mare, ca model unic de cantată epică-eroică în creația compozitorilor din Republica Moldova*, conține o analiză detaliată a acestei creații vocal-simfonice ample.

În încheierea capitolului, sunt expuse **concluziile**.

1. Dezvoltarea istorică a cantatei a fost determinată, la fiecare etapă, de cerințele estetice ale epocii. Nu este întâmplătoare predilecția compozitorilor moldoveni pentru anumite tipuri,

care se rezumă, întâi de toate, la lucrările de proslăvire, „ocasionale”, prilejuite de evenimentele mai mult sau mai puțin importante din domeniul istoriei țării. Acest tip de cantate stă la baza istoriei cantatei moldovenești, întrucât manifestarea primelor modele ale acesteia coincide cu apariția genului, legat de numele compozitorului M. Berezovschi.

2. Revigorarea cantatei în anii postbelici este legată nu doar de evenimentele istorice importante pentru Moldova Sovietică, ci și de situația socioculturală generală din țară, fapt ce s-a reflectat în mod inerent și asupra tematicii cantatelor „ocasionale”. Indiferent de localizarea „geografică” a compozitorilor, lucrările din această perioadă, în cea mai mare parte, au fost dedicate datelor din calendarul roșu, ce se referă la jubileul revoluției din Octombrie, jubileele conducătorilor – Lenin și Stalin.

3. Modelul de gen al cantatei „ocasionale” este legat de condițiile de funcționare a acesteia, legată în mod invariabil de exprimarea publică a sentimentelor de proslăvire. În cantatele monopartite analizate au fost stabilite trăsături specifice pentru acest tip – retorismul expresiei emoționale, predominarea mijloacelor de elogiare, caracterul imnic (axarea pe trison, incipiturile volitive de cvartă–cvintă, tempoul tărăgănat – deseori *Maestoso*, factura acordică-armonică), stilistica genurilor de masă, inclusiv cea de cântec, simplitatea și claritatea formei muzicale.

4. În cantatele pluripartite, sfera laudativă, de regulă, apare în părțile finale, generând un final-apoteoză, iar compoziția lor generală și dramaturgia se complică prin prezentarea fracționată, diferențiată a sferelor lirice cantabile și a celei imnice, cât și prin adăugarea de elemente contrastant-conflictuale, sub forma unor imagini negative ale trecutului (robia, inamicii militari ș.a.).

5. Determinarea diverselor tipuri de cantate în creația compozitorilor moldoveni se bazează, întâi de toate, pe conținutul lor poetic, întrucât anume textul determină o anumită orientare genuistică. Reieșind din acest considerent, am format o listă a cantatelor aflate de noi în diferite surse, în ordine cronologică, cu indicarea tipului.

6. În muzica vocal-simfonică moldovenească, numărul limitat de exemple de genuri mixte apar în paralel cu dezvoltarea genului ca atare. Din toate combinațiile de cantată cu diverse alte genuri cunoscute în istoria muzicii – preludiul-cantată, simfonia-cantată (cantata-simfonie), poemul-cantată, oda-cantată, marșul-cantata, suita-cantată, cantata-rapsodie – cel mai popular în creația compozitorilor din republică s-a dovedit a fi poemul-cantată.

7. Abordarea poemului, ca gen specific epocii romantice este legată de una din calitățile sale deosebite – lirismul, caracterul programatic romantic, ciclicitatea interioară, în limitele formei monopartite. Iată de ce, în cantatele-poeme, putem constata prezența schimbărilor

contrastante a imaginilor și motivelor, libertatea de comutare de la unele la altele, existența unei imagini centrale, ce reprezintă ideea persistentă continuă (în cantata lui V. Zagorschi – revoluția, în cea a lui V. Poleacov – soarele); în limitele unei compoziții monopartite – tendința dramaturgică de a finaliza cantatele printr-o codă apoteotică, fapt ce corespunde formal exigențelor esteticii sovietice.

8. Printre lucrările de acest gen scrise de compozitorii moldoveni un loc aparte îl ocupă cantata eroică-epică cu tematică național-istorică *Ștefan cel Mare* de Șt. Neaga. Definierea ei tipologică prezintă anumite dificultăți. Realizarea muzical-dramaturgică a acestei lucrări pluripartite se structurează nu atât pe contrapunerea unor sfere de imagini contrastante, cu întregul lor complex de mijloace de expresie, cât pe dezvoltarea chipului eroului principal: de la înfrângerea asumată, trecând prin suferință și zbucium sufletesc, la solemnitatea biruinței asupra dușmanilor Patriei. Chipul Voievodului moldovean este dezvăluit nu doar în textul partidelor corale, ci și în numerele solistice, în care este personificat însăși domnitorul Ștefan cel Mare și apropiații săi – soția și mama, fapt ce plasează această cantată a lui Șt. Neaga la limita dintre oratoriu și cantată, între eposul istoric și spectacolul lirico-dramatic.

În capitolul al patrulea, *Cantatele de tip dramatic și liric* sunt expuse particularitățile diversităților de gen anunțate în titlu și sunt analizate cantatele eroice-patriotice (în primul subcapitol) și cele lirice-patriotice (în cel de-al doilea). Calitățile tipologice ale acestora au fost relevate pe exemplul diferitor creații din diferite decenii: *Basarabeni* (1947) de Șt. Neaga și *Cântecul Nistrean* (1957) de Z. Tkaci – în primul caz și *Zorile noastre* (1954) de S. Lobel, în cel de-al doilea. În cel de-al treilea subcapitol sunt expuse concluziile la capitolul al patrulea.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică soluționată în teză se rezumă la elaborarea unui model istoric-teoretic complex al genului de cantată în creația compozitorilor moldoveni, în baza trăsăturilor tipologice ale genului, fapt ce a oferit posibilitatea argumentării poziționării istorice și evaluării artistice a acestor creații în cultura muzicală autohtonă, completând în așa mod fondul cercetărilor științifice dedicate problematicii cantatelor scrise în secolul XX.

Luând drept model descrierea cea mai deplină și adecvată a însușirilor obiectului – în cazul dat, a cantatelor în creația compozitorilor din Republica Moldova – au fost evidențiate și cercetate trăsăturile lor distincte care, - deși au fost întruchipate cu destulă măiestrie de diverși autori, pe parcursul perioadei de timp delimitate, – se deosebesc prin stabilitatea și cognoscibilitatea propriilor parametri.

Volumul experiențelor empirice acumulate în domeniul cantatei a permis sintetizarea istorică-tipologică: schițarea periodizării procesului de dezvoltare a acesteia în republică, efectuarea clasificării modelelor de care dispunem, stabilirea trăsăturilor tipologice ale acestora, evaluarea popularității și a importanței genului dat în creația componistică, în perioada de timp delimitată.

1. Analiza cantatelor în creația compozitorilor de pe teritoriul actual al Republicii Moldova a scos în evidență faptul, că, deși dezvoltarea lor a fost determinată de parcursul general al culturii muzicale în URSS, condițiile de funcționare cultural-istorică a acestora (motivarea socială, caracterul social-ideologic, selectarea modelelor tipice de gen ș.a.m.d.) se deosebesc prin propriul specific local.

2. Examinarea stadială a cantatelor moldovenești, începând cu cele mai timpurii exemple, a asigurat caracterul sistemic al tezei, ca și a altor lucrări științifice ulterioare în domeniul dat. Alegerea, în calitate de criterii pentru periodizarea cronologică, a condițiilor socioculturale și a calităților muzical-poetice propriu-zise a lucrărilor, în îmbinarea acestora, a permis scoaterea în evidență a specificului dezvoltării genului de cantată în republică, în diapazonul temporal delimitat, apreciat ca etapă de devenire a genului de cantată în creația componistică din Moldova.

3. În perioada anilor 1940–1960, cantata încă nu devenise predominantă în sistemul de genuri al artei componistice moldovenești, așa cum s-a întâmplat în anii 1970. La acest stadiu de dezvoltare a culturii republicii, cantata moldovenească făcea primii pași, limitându-se la lucrări separate semnate de compozitori cu experiență sau constituind „o probă” artistică pentru noua generație de absolvenți ai Conservatorului de Sat din Chișinău. Excepție face doar creația de cantată a lui Șt. Neaga, care poate fi apreciată ca fiind diversă după tematică și forme.

4. Cantatele timpurii erau modeste după componența interpretativă și au fost scrise pentru cor cu acompaniament, iar lucrările din perioada postbelică, în marea lor majoritate au utilizat întregul arsenal al mijloacelor de expresie și erau destinate interpretării de către soliști, cor mixt și orchestră simfonică. Modelul de gen al cantatei în creația compozitorilor moldoveni, din punctul de vedere al structurii, a fost realizat sub forma unor lucrări monopartite – cantate propriu-zise și cantate-cântece, dar și sub forma unor cicluri pluripartite.

5. Caracteristicile tipologice ale acestor creații de amploare demonstrează numeroase particularități legate de situația socioculturală din RSSM în anii 1940–1960. Astfel, tematica textelor este axată pe ritmul fulminant al șantierelor postbelice, suprimarea unui trecut istoric nu atât de îndepărtat, avantajele prezentului sovietic și credința în viitorul luminos. Această tensiune dualistă – necesitatea rupturii cu trecutul întunecat și triumful biruinței – exprimată deseori în

termenii luptei de clasă, amplificându-se prin coliziuni, căpăta un caracter dramatic și necesita o soluționare la nivel dramaturgic. Totodată, glorificarea frumuseții plaiului natal și exprimarea sentimentului de admirație a naturii meleagului, a obiceiurilor, cultivarea sentimentului de unitate națională, în pofida tratărilor realizate în spiritul ideologiei sovietice, puna accentul pe sfera lirică și impunea utilizarea unor alte mijloace dramaturgice – contraste non-conflictuale, contrapunerea de tip suită a imaginilor.

6. Tematica genuistică a majorității creațiilor se referă la cea „ocazională”, prilejuită de un eveniment sau sărbătoare din istoria sovietică. Spre sfârșitul perioadei analizate, și, mai ales în deceniile următoare, apar alte diversități tematice ale cantatei – lirică și folclorică.

7. Textele cantatelor de slăvire se deosebesc prin semantică specifică cantatelor sovietice, realizată în baza unei sfere de imagini și unui complex de mijloace de expresie sovietice tipice. Suportul poetic al cantatelor ciclice moldovenești abundă în mitologemele conducătorului, partidului, veșniciei, poporului, drumului spre viitor, muncii fericite, luptei revoluționare, ale triadei „prezent fericit–trecut întunecat–viitor luminos”, Kremlinului, ca centru sacral.

8. Majoritatea mitologemelor descoperite sunt realizate în muzică cu ajutorul unor mijloace de expresie stabile: partidul – marș, imn, imitarea sonorității orchestrei de fanfară, factură acordică-armonică; Patria – cântec liric în tonalități simple, dublarea de terță–sextă a melodiei; dușmanul – sonoritate tensionată, cu intervale cromatice; munca – mișcare motorică energetică. În cantatele din primii ani postbelici s-a format o sferă de imagini legate de poezia națională folclorică: plaiul înfloritor, tematica agrară a muncii și vieții. Cu alte cuvinte, la semantica generată de canoanele ideologice sovietice s-au adăugat noi sensuri, ce reflectau perceperea noilor realități locale de către poeți și compozitori.

9. Genurile mixte sunt reprezentate în teme prin îmbinarea cantatei cu unul din genurile primare – marșul, imnul, oda – ca modalitate de amplificare a elementului eroico-dramatic, sau cu poemul, ca exprimare a imaginilor lirice.

10. Deplasarea conflictului principal la hotarul dintre părți – introducere și partea principală sau dintre părțile interioare, în cantatele analizate, reprezintă una din particularitățile logicii dramaturgice, ca proces neîntrerupt al desfășurării ideilor, temelor și imaginilor, după principiul relațional cauză–efect. Contrapunerea frecventă a părților predomină asupra conflictualității, iar arhitectonica cantatelor ciclice, deși denotă o întreagă diversitate de abordări componistice, tinde spre suită, în special, datorită sporirii elementelor de gen.

11. Cantata „ocazională” în creația compozitorilor autohtoni a constituit un element frecvent al ceremoniilor oficiale de celebrare a datelor din calendarul sovietic (de importanță statală și locală), devenind parte al ritualului sovietic de proslăvire. Textul și muzica acestor

cantate erau destinate pentru crearea unei stări de sărbătoare, de jubilație, de bucurie, proprie genurilor primare de imn, odă, marș, cant, care stăteau la baza acestora. Anume acesta este elementul determinant al stilisticii lor muzical-poetice, ce include trăsăturile genuistice ale marșului-procesiune, complexului de fanfară, preponderența tonalităților cu bemoli sau a *D-dur*, orchestrația „de alamă”, versul cu rimă împerecheată și diverse figuri de stil (metaforă, alegorie, paralelisme), raport muzical-textual silabic, cu augmentări silabice minime, formă de cuplet-strofă sau cuplet variațional, un înalt nivel de tipizare a mijloacelor muzicale și poetice de expresie.

12. Stilistica cantatelor moldovenești se constituie, pe de o parte, în baza unor genuri de masă – de cântec-dans, iar, pe de alta – pe orientarea spre creații orchestrale și scenice ample. Tematismul cantatelor se deosebește prin cantitatea neînsemnată de surse intonaționale: mediul genuistic-intonațional al tradiției muzicale moldovenești de cântec-dans, în versiunea urbană (quasi-lăutărească), și sfera genurilor oficiale sovietice de masă – cântece, marșuri, imnuri, ode, cât și modelele intonaționale specifice genurilor corale și vocal-simfonice sovietice, ce se înscriu în canoanele ideologice oficioase din timpurile sovietice (energice, înviorătoare, optimist-înălțătoare, vivificatoare sau luminoase-lirice, senine).

13. Caracterul de dans de natură național-genuistică, cu regularitatea metro-ritmică specifică, construcțiile sintactice simetrice, formulele de gen ș.a., constituie una din trăsăturile determinante ale cantatei în creația compozitorilor moldoveni. Diverse formule modale, de asemenea, axate pe genurile folclorice primare și pe tematismul cu tentă națională sunt fenomene tipice pentru cantatele moldovenești.

Tratarea elementului folcloric în cantate se încadrează în limitele esteticii sovietice, regenerând cele mai caracteristice, cognoscibile elemente în forme sintetice, fără o anumită detaliere sau atenție pentru straturile profunde ale culturii populare. Metodele de utilizare a folclorului în cantate constituie, de fapt, un tribut liniei ideologice în artă – orientarea spre caracterul popular. Specificul cantatelor sovietice timpurii în creația compozitorilor moldoveni este determinată de integrarea codurilor ideologice sovietice în discursul muzical al creațiilor vocal-simfonice ample, accesibile pentru perceperea auditoriului local.

Studierea problematică a cantatelor ce datează din anii 1910–1960 în creația compozitorilor din Republica Moldova a permis autorului să formuleze unele recomandări.

1. În procesul de elaborare a tezei autorul s-a concentrat asupra analizei și conștientizării istorico-tipologice a unui material foarte divers și eterogen, scris pe textele unor poeți diferiți, ce ține de cele mai diverse specii genuistice, sfere tematice și imagistice ș.a.m.d. Relevarea unor

calități individual-stilistice ale unor compozitori separați, în cadrul unor elemente atât de distincte, deseori, foarte dificil de comparat, ține de tematica unor studii ulterioare.

2. Materialul muzical al cantatelor studiate ne conduce spre ideea desincronizării proceselor cultural-artistice în diferite școli componistice naționale. Iată de ce, dezvoltarea temei în cauză se anunță a fi orientată spre analizele comparative ale unor fenomene adiacente în alte culturi muzicale naționale.

3. Punctul de vedere aprobat în muzicologia contemporană asupra oratoriului și cantatei ca genuri paralele cere o argumentare bazată pe materialele cantatelor create de compozitorii moldoveni.

4. Necesitatea constituirii unui proces istoric al evoluției muzicii naționale și al însușirii acestuia în procesul didactic, la diverse nivele ale învățământului artistic în republică, necesită în mod stringent elaborarea unei metodologii corespunzătoare. În acest scop, recomandăm inițierea editării cantatelor ce prezintă o valoare istorică reală, cât și elaborarea unei literaturi didactice-metodice în domeniul dat.

BIBLIOGRAFIE

1. Vorobiov I. Genul de cantată-oratorie în muzica sovietică anilor 1930-1950: către problema «stilului mare» al realismului socialist. Autoreferatul tezei de doctor habilitat. Rostov-pe-Don, 2013. 46 p.
2. Vorobiov I. Misiune "noua religioasă" a artei totalitare, cu exemplul în creațiile de cantată și oratorie a compozitorilor sovietici din anii 1930-1950. În: Vestnic AMR Gnesin. 2011, №. 2, p. 1-7.
3. Șirinean R. Forme și genuri muzicale. Oratoriu și cantata. Moscova, 1960. 60 p.

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE LA TEMA TEZEI

2. Articole în reviste științifice de profil din Registrul Național:

Categoria B+

1. Кузнецова Н. Поэма-кантата *Bună dimineața! (С добрым утром!)* В. Полякова в контексте тенденций молдавской хоровой музыки 1960-х гг.: аналитический этюд. В: Intertext № 1-2 (49-50). Chișinău, 2019. ISSN: 1857-3711. Categoria B+.

Categoria C

2. Кауля Н. Кантата *Песнь о Днестре* Златы Ткач: композиционные и драматургические особенности. В: Anuar științific: muzica, teatru, arte plastice: Materialele Conferinței științifice internaționale, 28 octombrie 2011. Chișinău, 2011, nr.1-2 (12-13), p. 143-148. ISSN 1857-2251. Categoria C.

3. Кауля Н. Кантата *С нами Ленин, с нами Сталин (Бессарабцы)* Шт.Няги: история создания и композиционные особенности. В: Anuar științific: muzica, teatru, arte plastice. Chișinău: Valinex SRL, 2013, № 3 (20), p. 168-180. ISSN 1857-2251. Categoria C.

4. Кауля Н. Кантаты 40-х годов XX в. в творчестве композиторов Республики Молдова: история и интраистория. В: Anuar științific: muzica, teatru, arte plastice: Materialele Conferinței științifice naționale, 25 octombrie 2012. Chișinău, 2012, № 4 (17), p. 203-211. ISSN 1857-2251. Categoria C.

5. Кауля Н. Ретроспектива кантат в творчестве Штефана Няги (по документальным, научным и публицистическим источникам). В: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică. Chișinău: Grafema Libris, 2014, № 2 (22), p. 69–73. ISSN 2345-1408. Categoria C.

6. Кауля Н. Сценическая кантата *Cîntece de șezătoare* Е. Мамота: содержательный план и музыкально-драматургические особенности. В: Anuar științific: muzica, teatru, arte plastice, nr.1-2 (12-13), Chișinău, 2011, p. 154-160. ISSN 1857-2251. Categoria C.

7. Кауля Н. Хронология кантат в творчестве композиторов Республики Молдова: начальный этап. В: Anuar științific: muzica, teatru, arte plastice: Materialele Conferinței științifice naționale, 27 aprilie 2012. Chișinău, 2012, nr. 3 (16), p. 196-206. ISSN 1857-2251. Categoria C.

8. Кузнецова Н. Архитектонические особенности кантаты *Наши Зори* С. Лобеля. В: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică. Chișinău: Notograf Prim, 2017, № 2 (31), p. 95-100. ISSN 2345-1408. Categoria C.

9. Кузнецова Н. Историческая хронология кантат в творчестве композиторов Республики Молдова: 1950-е годы. В: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică. Chișinău: Valinex SRL, 2015, № 2 (25), p. 132-143. ISSN 2345-1408. Categoria C.

10. Кузнецова Н. Кантата в творчестве композиторов Республики Молдова как объект изучения в национальном музыковедении. В: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică. Chișinău: Valinex SRL, 2014, № 1 (21), p. 120-126. ISSN 2345-1408. Categoria C.

11. Кузнецова Н. *Кантата мира* А. Стырчи как образец кантатного творчества композитора. В: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică. Chișinău: Valinex SRL, 2016, № 1 (28), p. 36-41. ISSN 2345-1408. Categoria C.

12. Кузнецова Н. Особенности воплощения героико-патриотической тематики в кантате В. Загорского *Под знаменем побед*. В: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică. Chișinău: FOXTROT SRL, 2017, № 1 (30), p. 117-124. ISSN 2345-1408. Categoria C.

2. Materiale / teze la forurile științifice naționale / internaționale

2.1. Conferințe internaționale în republică

13. Кузнецова Н. Архитектонические особенности кантаты *Наши Зори* С. Лобеля. В: Învățământul artistic – dimensiuni culturale, conferința științifică internațională, 7 aprilie, 2017. Rezumatele lucrărilor. 2017, p. 32–33.

14. Кузнецова Н. Атрибуты эпохи в кантате Василия Загорского *Под знаменем побед*. В: Educația artistică: realizările trecutului și provocările prezentului, conferința științifică internațională dedicată aniversării a 75 de ani de învățământ artistic superior din Republica Moldova, 25- 26 noiembrie 2015. Rezumatele lucrărilor. 2015, p. 64–65. ISBN 978-9975-52-196-3.

15. Кузнецова Н. *Кантата мира* А. Стырчи как образец кантатного творчества композитора. В: Patrimoniul muzical din Republica Moldova (folclor și creație componistică) în contemporanietate, 27 septembrie, 2016. Rezumatele comunicărilor. 2016, p. 53–54. ISBN 978-9975-4461-2-9.

16. Кузнецова Н. Отражение интеграционных культурных процессов в области композиторского творчества послевоенных десятилетий в Республике Молдова на примере кантаты. В: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, conferința științifică internațională, 30-31 mai, 2018. Ediția a X-a. Rezumatele lucrărilor. 2018, p. 185–186. ISBN 978-9975-84-063-7.

17. Кузнецова Н. Поэма-кантата *Революция продолжается* В. Загорского: композиционные и драматургические особенности. В: *Învățământul artistic – dimensiuni culturale, conferința științifică internațională*, 22 aprilie, 2016. Rezumatele lucrărilor. 2016, p. 13–14. ISBN 978-9975-9617-8-3.

18. Кузнецова Н. Поэма-кантата *Bună Dimineața!* В. Полякова как образец смешанного жанра. В: *Patrimoniul muzical din Republica Moldova (folclor și creație componistică) în contemporanietate*, 23 iunie, 2015. Rezumatele lucrărilor. 2015, c. 60-61. ISBN 978-9975-9617-6-9.

19. Кузнецова Н. Репрезентативность кантат 1940–60-х годов в композиторском творчестве Республики Молдова для истории национальной музыки. В: *Învățământul artistic – dimensiuni culturale, conferința științifică internațională*, 20 aprilie, 2018. Tezele lucrărilor. 2018, p. 27–28. ISBN 978-9975-84-061-3

ADNOTARE

Cuznețova Nadejda. Cantata în creația compozitorilor din Republica Moldova: istorie și tipologie (anii 1910-1960). Teză pentru obținerea gradului științific de doctor în studiul artelor și culturologie, specialitatea 653.01 – Muzicologie, Chișinău, 2019.

Structura tezei: Introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 267 titluri, 160 de pagini ale textului de bază, 6 anexe inclusiv exemple muzicale, tabele, texte poetice ale lucrărilor, foile de titlu ale cantatelor manuscrise, documente din arhivă.

Cuvinte-cheie: cantată, cor, gen, tipologie, tematică, istoria, creația vocal-simfonică, cantată "la ocazie", cantată lirică, cantată epică, cantată eroico-patriotică, compozitori din Republica Moldova.

Domeniul de studiu: Istoria muzicii naționale – genurile muzicii vocal-simfonice.

Scopul lucrării constă în reconstrucția procesului de dezvoltare istorică a cantatelor în creația compozitorilor moldoveni în anii 1910–1960 și periodizarea sa pe baza documentar-istorică, precum și în studiul varietăților tipologice ale genului.

Obiectivele tezei cuprind: analiza contextului profesional al activității compozitorilor din Republica Moldova pe baza documentelor referitoare la compunerea cantatelor din arhiva UCM și în lumina situației cultural-artistică și ideologice în URSS în anii 1940–1960; periodizarea evoluției genului de cantată în Republica Moldova în intervalul de timp desemnat; definirea caracteristicilor principale ale genului și a trăsăturilor stilistice individuale ale cantatelor pe baza analizei lor integrale, elaborarea unui model de tipologie a genului de cantată, clasificarea cantatelor compozitorilor moldoveni, ținând cont de tipologia genului și conținutul textelor poetice; definirea locului și semnificației opusurilor studiate în paleta generală a creației compozitorilor din Republica Moldova.

Noutatea științifică și originalitatea tezei constă în introducerea în circuitul științific al unor partituri muzicale manuscrise semnate de compozitorii autohtoni, precum și a unor documente cu referire la aceste lucrări din arhiva Uniunii Compozitorilor a Republicii Moldova, formând în acest fel un strat important din patrimoniu muzical național care devine astfel accesibil pentru un studiu vast. Cantata ca un gen amplu de muzică vocală-simfonică și ca o categorie distinctă de gen pentru prima dată este studiată în mod cuprinzător în muzicologia Republicii Moldova; a fost elaborat cel mai complet catalog al lucrărilor de genul cantatei; a fost efectuată sistematizarea științifică a cantatelor semnate de compozitorii moldoveni.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în elaborarea unui model complex, istoric și teoretic al cantatelor în creația compozitorilor din Republica Moldova, în conformitate cu trăsăturile tipologice de gen, care servește drept bază pentru poziționarea istorică argumentată și valorificarea artistică a operelor de acest gen în cultura muzicală națională, completând astfel fondul cercetării științifice asupra problematicii cantatelor ale secolului XX.

Semnificația teoretică a lucrării este de a oferi o bază științifică pentru studierea în continuare a lucrărilor vocal-simfonice ale compozitorilor din Republica Moldova în general și a cantatelor – în special, prin elaborarea unei tipologie a cantatelor, determinate pe baza caracteristicilor lor de gen, prin periodizarea și caracterizarea perioadelor de dezvoltare a genului respectiv în muzica moldovenească în perioada anilor 1910–1960. Lucrarea contribuie, de asemenea, la dezvoltarea metodologiei științei muzicale, demonstrând posibilitățile profunde a utilizării unei dintre metodele de științele umanistice – cea comparativ-istorică, care a făcut posibilă examinarea faptelor specifice ale istoriei muzicii naționale, în strânsă legătură cu condițiile istorice ale apariției acestora, precum și în procesul de schimbări calitative în diferite stadii de dezvoltare, depășind astfel lipsa aparentă a cunoștințelor acumulate despre acest subiect – despre cantate în creația compozitorilor din Republica Moldova.

Valoarea aplicativă a tezei. Materialele și rezultatele cercetării pot fi solicitate în practica didactică și concertistică, ele pot fi folosite în predarea disciplinelor Istoria muzicii naționale și Literatura muzicală, Dirijat cor academic, Literatura corală, Formele muzicale, etc. în diferite instituții de învățământ artistic.

Implementarea rezultatelor științifice. Teza de doctor a fost pregătită și discutată la ședințele Secției *Muzicologie și Compoziție* a AMTAP și a fost recomandată spre susținere. Materialele tezei au fost prezentate public prin comunicările autorului în cadrul conferințelor științifice naționale (6) și internaționale (7) ale AMTAP, precum și la conferințele regionale (2) în perioada 2011–2019, au fost aprobate în 19 publicații științifice – 12 articole și 7 rezumate.

АННОТАЦИЯ

Кузнецова Надежда. Кантата в творчестве композиторов Республики Молдова: история и типология (1910–1960-е гг.). Диссертация на соискание ученой степени доктора искусствоведения и культурологии, специальность 653.01 – Музыкаведение, Кишинэу, 2019.

Структура работы: введение, 4 главы, основные выводы и рекомендации, библиография из 267 наименований, 160 с. основного текста, 6 приложений, в том числе – нотные примеры, таблицы, поэтические тексты сочинений, титульные листы рукописных кантат, архивные документы.

Ключевые слова: кантата, хор, жанр, типология, тематика, история, вокально-симфоническое творчество, кантата «на случай», лирическая кантата, эпическая кантата, героико-патриотическая кантата, композиторы Республики Молдова.

Область исследования: история национальной музыки – жанры вокально-симфонической музыки.

Цель работы состоит в воссоздании процесса исторического развития кантаты в творчестве молдавских композиторов в 1910–1960-е гг. и его периодизации на документально-исторической основе, а также в исследовании типологических разновидностей жанра.

Задачи исследования: анализ профессионального контекста композиторской деятельности в Республике Молдова на основе документов из архива СК Молдовы, касающихся сочинения кантат и основных тенденций общей культурно-художественной и идеологической ситуации в СССР в 1940–1960 гг.; периодизация эволюции жанра кантаты в Республике Молдова в обозначенном временном диапазоне; определение характерных жанровых признаков и индивидуальных стилистических черт кантат в результате их целостного анализа; разработка модели жанровой типологии кантат; классификация кантат молдавских композиторов с учетом содержания поэтических текстов; определение места и значения рассматриваемых сочинений в общей картине композиторского творчества в Республике Молдова.

Научная новизна и оригинальность работы заключается во введении в научный обиход ранее неизученных, преимущественно рукописных произведений в жанре кантаты, а также касающихся их документов из архива СК Молдовы, формируя тем самым доступный для широкого изучения пласт национального музыкального наследия. Кантата как масштабный жанр вокально-симфонической музыки и отдельная жанровая категория впервые комплексно исследуется в музыкаловедении Республики Молдова; реализован наиболее полный каталог произведений в жанре кантаты; выполнена научная систематизация кантат молдавских композиторов.

Важная научная проблема, разрешенная в исследовании, состоит в разработке комплексной историко-теоретической модели кантат в творчестве композиторов Республики Молдова на основе типологических жанровых признаков, что служит основанием для аргументированного исторического позиционирования и художественной оценки сочинений этого жанра в отечественной музыкальной культуре, пополняя тем самым фонд научных исследований по проблематике кантат XX в.

Теоретическое значение диссертации заключается в создании научно-теоретической базы для дальнейшего изучения вокально-симфонических сочинений композиторов Республики Молдова в целом и кантатного творчества – в частности, благодаря разработке типологии кантат на основе их жанровых характеристик, периодизации и характеристике этапов развития жанра в молдавской музыке 1910–1960-х гг. Работа вносит вклад и в методологию музыкаловедения, демонстрируя углубленные возможности применения одного из методов общегуманитарных наук – сравнительно-исторического, позволившего изучить конкретные факты истории национальной музыки в тесной связи с условиями их возникновения, а также в процессе качественных изменений на различных этапах развития, восполняя недостаточность знаний о предмете исследования – кантатах в творчестве композиторов Республики Молдова.

Практическая значимость работы. Материалы и результаты исследования могут быть востребованы в педагогической и концертной практике, использованы в курсах истории национальной музыки (истории национального искусства) и музыкальной литературы, дирижирования, хоровой литературы, анализа музыкальных форм и т. д. в учебных заведениях музыкального образования.

Внедрение научных результатов. Диссертация была подготовлена и обсуждалась на заседаниях секции музыкаловедения и композиции, на научном семинаре АМТИИ по специальности 653.01 – Музыкаведение и рекомендована к защите. Материалы исследования нашли отражение в докладах автора на 6 национальных и 7 международных научных конференциях АМТИИ, а также 2 региональных в 2011–2019 гг. и апробированы в 19 научных публикациях – 12 статьях и 7 тезисах.

ANNOTATION

Kuznetsova Nadezhda. Cantata in creation of composers from the Republic of Moldova: history and typology (1910-1960s). The thesis for scientific degree of the Doctor of Arts and Culturology, specialty 653.01 – Musicology, Chisinau, 2019.

Thesis structure: introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography references (267 titles), 160 pages of the main text, 6 appendixes including musical examples, tables, poetic texts of compositions, title pages of manuscript cantatas, documents from the archives.

Keywords: cantata, chorus, genre, typology, thematics, history of cantata, vocal-symphonic music, "incidental" cantata, lyrical cantata, epical cantata, heroic-patriotical cantata, composers from the Republic of Moldova.

Area of research: History of national music – genre of vocal-symphonic music.

The purpose of work consists in the reconstruction of process of the historical development of cantata genre in the creativity of the Moldavian composers in 1910–1960s and its periodization on a documentary-historical basis, and in the study of typological varieties of the genre.

The following objectives were pursued within the research: analysis of the professional context of composer activity in the Republic of Moldova on the basis of documents relating to the composing of cantatas, from the archive of the Composers Union of Moldova, and in the light of the general cultural, artistic and ideological condition in the USSR in 1940-1960s; tracing the stages of development of the cantata genre in the Republic of Moldova in the designated time range; definition of characteristic genre features and individual stylistic features of cantatas on the basis of their integral analysis; the elaboration of a model of the genre typology of cantatas; classification of cantatas of Moldovan composers, taking into account their genre typology and content of poetic texts; determination of the place and significance of the compositions in the general picture of composers' creativity in the Republic of Moldova.

Scientific novelty and originality of this dissertation is determined by identification and introduction into scientific circulation of the discovered work in the genre of cantata, as well as many documents with reference to these works from the archive of the Composers Union of Moldova, thus forming an important layer of national musical heritage that becomes accessible to a vast study. Cantata as a large-scale genre of vocal-symphonic music, as well as a distinct genre category for the first time is comprehensively studied in the musicology of the Republic of Moldova; has been implemented the most complete catalogue of works in the genre of cantata; the scientific systematization of the cantatas of Moldovan composers has been carried out.

The important scientific problem solved in the research consists in the elaboration of a complex historical and theoretical model of the cantata in the works of composers from the Republic of Moldova according to typological genre features, which serves as the basis for the reasoned historical positioning and artistic valorisation of such works in the national musical culture, thus completing background scientific research on the issues of the 20th century cantatas.

Theoretical value of the thesis lies in the formation of a scientific and theoretical base for the further study of the vocal-symphonic works created by the composers from the Republic of Moldova in general and of cantata creativity, in particular, thanks to the offered typology of cantatas that is centered on their genre characteristics, a periodization and the characteristic of stages of genre evolution in Moldovan music of the 1910–1960s. The work also contributes to the methodology of the music science, demonstrating the profound possibilities of applying one of the methods of general humanities – comparative-historical, allowing to study the concrete facts of the national history of music in close connection with the historical conditions of their origin, and also in the process of qualitative changes at various stages of development, thus overcoming the apparent lack of accumulated knowledge about the subject of research – the cantatas in the creation of the composers from the Republic of Moldova.

Practical significance of the work. Materials and results of a research can be demanded in students teaching process and concert practice, are used in courses of *History of national music (History of national art)* and *Musical literature, Conducting, Choral literature, Analysis of musical forms*, etc. in various institutions of music education.

Implementation of scientific results. The thesis was prepared and discussed at the Section of *Musicology and Composition* of the Academy of Music, Theater and Fine Arts and have been recommended for approval. Materials of a research have found reflection in reports of the author at 6 national and 7 international scientific conferences of the Academy of Music and also at 2 regional scientific meetings in 2011–2019 and are approved by 19 scientific publications – 12 articles and 7 theses.

CUZNEȚOVA NADEJDA

**CANTATA ÎN CREAȚIA COMPOZITORILOR
DIN REPUBLICA MOLDOVA: ISTORIE ȘI TIPOLOGIE
(anii 1910–1960)**

SPECIALITATEA 653.01 – MUZICOLOGIE

Autoreferatul tezei de doctor în studiul artelor și culturologie

---

Aprobat spre tipar: 03.05.2019

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Tirajul 30 ex.

Coli de tipar: 2,1

Comanda nr. 39459

**Centrul Editorial-poligrafic al USM
Str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009**